

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**Львівський національний університет імені Івана Франка**  
**Історичний факультет**  
**Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн**

**Затверджено**

На засіданні кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка  
(протокол № \_1\_ від \_1.09\_2022 р.)

Завідувач кафедри  доц. Баран З. А.

**Силабус з навчальної дисципліни**  
**«ШПИГУНСТВО ПЕРІОДУ “ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ”:**  
**ТАЄМНІ ОПЕРАЦІЇ, ВЕРБУВАННЯ АГЕНТІВ,**  
**МІЖНАРОДНІ СКАНДАЛИ»,**

**що викладається як вибіркова дисципліна в рамках циклу загальної (гуманітарної та соціально-економічної) підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

<b>Назва дисципліни</b>	Шпигунство періоду “холодної війни”: таємні операції, вербування агентів, міжнародні скандали
<b>Адреса викладання дисципліни</b>	вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000
<b>Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна</b>	Історичний факультет Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
<b>Галузь знань, шифр та назва спеціальності</b>	вибіркова дисципліна з циклу загальної (гуманітарної та соціально-економічної) підготовки
<b>Викладачі дисципліни</b>	Сіромський Руслан Богданович, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн
<b>Контактна інформація викладачів</b>	<a href="mailto:ruslan.siromskyi@lnu.edu.ua">ruslan.siromskyi@lnu.edu.ua</a> <a href="https://clio.lnu.edu.ua/employee/siromskyj-r-b">https://clio.lnu.edu.ua/employee/siromskyj-r-b</a> <a href="https://lnu.academia.edu/SiromskyiRuslan">https://lnu.academia.edu/SiromskyiRuslan</a>
<b>Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються</b>	Консультації в день проведення лекцій/практичних занять (за попередньою домовленістю). Також можливі он-лайн консультації через Zoom або Messenger. Для погодження часу он-лайн консультацій потрібно писати на електронну пошту викладача.
<b>Сторінка курсу</b>	<a href="https://clio.lnu.edu.ua/course/shpyhunstvo-periodu-kholodnoi-viyny-taiemni-operatsii-verbuvannia-ahentiv-mizhnarodni-skandaly">https://clio.lnu.edu.ua/course/shpyhunstvo-periodu-kholodnoi-viyny-taiemni-operatsii-verbuvannia-ahentiv-mizhnarodni-skandaly</a>
<b>Інформація про дисципліну</b>	Дисципліна “Шпигунство періоду “холодної війни”: таємні операції, вербування агентів, міжнародні скандали” є вибірковою дисципліною з циклу загальної (гуманітарної та соціально-економічної) підготовки, яка викладається в VI семестрі в обсязі 3 кредити (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
<b>Коротка анотація дисципліни</b>	Навчальну дисципліну розроблено таким чином, щоб надати учасникам необхідні знання, необхідні для розуміння механізмів інформаційного протистояння у сучасному світі. Навчальний курс побудований на розсекречених документах КДБ та ЦРУ й розкриває сторінки історії шпигунства у період “холодної війни” (1945–1991). Під час протистояння Радянського Союзу і США, а разом з тим ОВД і НАТО, володіння інформацією стало ключовим чинником у виробленні стратегії поведінки на міжнародній арені. Саме цією обставиною і зумовлена активна шпигунська діяльність, для кращого розуміння якої пропонується аналіз різновидів шпигунства, шляхів вербування агентів, проведення спецоперацій, міжнародних скандалів на ґрунті агентурних провалів.
<b>Мета та цілі дисципліни</b>	<b>Метою</b> вивчення вибіркової дисципліни «Шпигунство періоду “холодної війни”: таємні операції, вербування агентів, міжнародні скандали» є аналіз протистояння ворогуючих спецслужб в умовах конфронтації між країнами Заходу та соцтабору після Другої світової війни. <b>Завдання:</b> 1) ознайомити студентів із ключовими подіями “холодної війни”, складовими яких стали шпигунські операції; 2) проаналізувати психологію, методи роботи та інструментарій шпигунів; 3) з’ясувати рівень відображення проблематики навчального курсу у масовій культурі, зокрема кінематографі; 4) спонукати до усвідомлення загроз, які може завдати шпигунська діяльність у сучасних українських реаліях. Навчальна дисципліна формує такі програмні компетентності: <i>А). Загальні компетентності:</i> - знаходити, опрацьовувати, критично аналізувати, систематизувати та

	<p>верифікувати інформацію з різних джерел;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- уміти застосовувати набуті знання на практиці й повноцінно використовувати власні інтелектуальні ресурси для реалізації поставлених завдань;</li> <li>- демонструвати навички міжособистісної взаємодії, вміти працювати в колективі й ефективно співпрацювати з учасниками навчального процесу;</li> <li>- діяти із громадянською відповідальністю та почуттям поваги до оточуючих.</li> </ul> <p><i>Б). Фахові компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- знати предметну область майбутньої професії, вміти аналізувати історичні явища, встановлювати і розуміти причинно-наслідкові зв'язки історичних подій і явищ, пояснювати політичні (геополітичні), соціокультурні, економічні процеси;</li> <li>- виявляти здатність до міждисциплінарної взаємодії й уміння працювати з матеріалом суміжних освітньо-наукових сфер (філософія, політологія, філологія, культурологія, соціологія тощо) під час вирішення навчальних і наукових завдань;</li> <li>- демонструвати навички логічного, критичного й системного аналізу першоджерел (зокрема, розсекречених документів спецслужб), розуміння їх історичного характеру і значення;</li> <li>- застосовувати критичний підхід до отримуваної інформації та вміти відділяти основне від другорядного.</li> </ul> <p><i>В). Програмні результати навчання:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- здатність володіти історичним матеріалом, понятійним апаратом і науковою термінологією;</li> <li>- здатність продуктивно застосувати професійний і творчий потенціал як для самореалізації особистості, так і в інтересах суспільства; розуміти проблематику ролі й місця людини в історичному процесі, політичній та соціальній організації суспільства;</li> <li>- здатність усвідомлювати відповідальність за результати професійної діяльності перед родиною, громадою, суспільством і державою;</li> <li>- здатність професійно вести дискусії на історичні й суміжні теми (наприклад, пов'язані з проблематикою міжнародних відносин); співвідносити знання про минуле з сучасними тенденціями розвитку суспільства.</li> </ul>
<p><b>Література для вивчення дисципліни</b></p>	<p style="text-align: center;"><b>Джерела:</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Андрищенко, Едуард. <i>Архів КГБ. Невигадані історії</i>. Харків: Віват, 2023. 400 с.</li> <li>2. Генсон, Джейсон. <i>Шпигунські таємниці. Як захистити своє життя</i>. Переклад з англійської. Київ: Наш формат, 2016. 240 с.</li> <li>3. Aldrich, Richard J. <i>The Hidden Hand: Britain, America and Cold War Secret Intelligence</i>. New York: Overlook Press, 2002. 733 p.</li> <li>4. Andrew, Christopher, and Oleg Gordievsky. <i>KGB: The Inside Story of Its Foreign Operations from Lenin to Gorbachev</i>. London: Hodder and Stoughton, 1990. 704 p.</li> <li>5. Andrew, Christopher, and Vasili Mitrokhin. <i>The Mitrokhin Archive II: The KGB in Latin America, the Middle East and Africa</i>. London: Lane, 2005. 1024 p.</li> <li>6. Blake, George. <i>No Other Choice: An Autobiography</i>. London: Jonathan Cape, 1990. 288 p.</li> <li>7. Kalugin, Oleg and Montaigne, Fen. <i>The First Directorate: My 32 Years in Intelligence and Espionage Against the West</i>. New York: St Martin's Press, 1994. 374 p.</li> </ol>

	<p>8. Rimington, Stella. <i>Open Secret: The Autobiography of the Former Director-General of MI5</i>. London: Hutchinson, 2001. 296 p.</p> <p style="text-align: center;"><b>Електронні підбірки документів:</b></p> <p>9. Freedom of Information Act Electronic Reading Room, доступно <a href="https://www.cia.gov/library/readingroom/home">https://www.cia.gov/library/readingroom/home</a></p> <p>10. Intelligence and security services, доступно <a href="https://www.nationalarchives.gov.uk/help-with-your-research/research-guides/intelligence-and-security-services/">https://www.nationalarchives.gov.uk/help-with-your-research/research-guides/intelligence-and-security-services/</a></p> <p>11. Архів Митрохіна, доступно <a href="https://digitalarchive.wilsoncenter.org/collection/52/mitrokhin-archive">https://digitalarchive.wilsoncenter.org/collection/52/mitrokhin-archive</a></p> <p>12. Публікації Служби зовнішньої розвідки України, доступно <a href="https://szru.gov.ua/news-list/publikacii">https://szru.gov.ua/news-list/publikacii</a></p> <p>13. Declassified Documents – National Security Agency, доступно <a href="https://www.nsa.gov/news-features/declassified-documents/">https://www.nsa.gov/news-features/declassified-documents/</a></p> <p style="text-align: center;"><b>Література:</b></p> <p>14. Гоффман, Девід. <i>Шпигун на мільярд доларів</i>. Пер. з англ. Харків: Фабула, 2018. 352 с.</p> <p>15. Наварро, Джо. <i>Словник мови тіла. Секрети невербальної комунікації</i>. Пер. з англ. Київ: Віват, 2021. 192 с.</p> <p>16. Плохій, Сергій. <i>Убивство у Мюнхені. По червоному сліду</i>. Пер. з англ. Харків: КСД, 2017. 512 с.</p> <p>17. Haynes, John Earl, and Harvey Klehr. <i>Early Cold War Spies</i>. New York: Cambridge, 2006. 251 p.</p> <p>18. Haynes, John Earl, Harvey Klehr, and Alexander Vassiliev. <i>Spies. The Rise and Fall of the KGB in America</i>. New Haven: Yale, 2009. 650 p.</p> <p>19. Macintyre, Ben. <i>The Spy and the Traitor: The Greatest Espionage Story of the Cold War</i>. New York: Crown, 2018. 368 p.</p> <p>Студенти заохочуються до використання й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p>
<p><b>Обсяг курсу</b></p>	<p><b>32</b> години аудиторних занять. З них <b>16</b> годин лекцій, <b>16</b> годин семінарських занять та <b>58</b> годин самостійної роботи</p>
<p><b>Очікувані результати навчання</b></p>	<p>Після завершення цього курсу студент буде:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- <b>Знати</b></li> <li>- ознаки і сутність шпигунської діяльності в період “холодної війни”;</li> <li>- трактування шпигунства у міжнародному гуманітарному праві і чинному законодавстві України;</li> <li>- різновиди і форми шпигунства;</li> <li>- ключові операції спецслужб Великої Британії, США та СРСР;</li> <li>- особливості діяльності розвідок і контррозвідок у сфері шпигунства;</li> <li>- основні підходи до формування агентурних мереж, види агентів;</li> <li>- причини і наслідки шпигунських провалів;</li> <li>- практику запобігання шпигунській діяльності противника (на прикладі контролювання вільного переміщення туристів у Радянському Союзі);</li> <li>- українську присутність у шпигунських операціях періоду “холодної війни”.</li> <li>- <b>Вміти:</b></li> <li>- критично осмислювати інформацію, почерпнуту з</li> </ul>

	<p>історичних джерел (документів, спогадів);</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- аналізувати художні фільми про шпигунів та зіставляти їхній контент із історичними реаліями;</li> <li>- пояснити терміни “шпигун”, “шпигунство”, “резидент”, “спецслужби”, “агент”, “закладки”, “дипломатичне прикриття”, “агент впливу”, “вербування”, “оперативний підхід”, “психологічна установка”, “стеження” (НН, ВН), “захід” (Д, Т, У, М, Е, ЕФ, МТ), “шпигунські засоби”, “шифограми”, “кембриджська п’ятірка”, “викриття”.</li> </ul>
<b>Ключові слова</b>	Шпигунство, “холодна війна”, таємні операції, агенти, спецслужби.
<b>Формат курсу</b>	Очний /заочний
	Проведення лекцій, семінарських занять та консультацій для кращого розуміння тем.
<b>Теми</b>	<p>Тема 1. Вступ до курсу</p> <p>Тема 2. Шпигунство на початку “холодної війни”</p> <p>Тема 3. Структура розвідок та контррозвідок</p> <p>Тема 4. Агенти спецслужб: типи, методи вербування і роботи, психологія</p> <p>Тема 5. Операції американських та британських спецслужб</p> <p>Тема 6. Радянські шпигуни на Заході</p> <p>Тема 7. Туризм і шпигунство</p> <p>Тема 8. Український слід в шпигунстві періоду “холодної війни”</p>
<b>Підсумковий контроль, форма</b>	Недиференційований залік оформляється за результатами роботи в семестрі.
<b>Пререквізити</b>	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з історії, достатніх для сприйняття категоріального апарату та розуміння змісту джерел.
<b>Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу</b>	<p>Презентації, лекції, проектно-орієнтоване навчання, дискусія.</p> <p>Зокрема,</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- усні (лекція, евристична бесіда, рецензія, дискусія);</li> <li>- наочні (медіа-презентації, фільми);</li> <li>- практичні (аналіз художніх фільмів і зіставлення їхнього змісту з історичними подіями).</li> </ul>
<b>Необхідне обладнання</b>	Аудиторія, обладнана медіа-проектором, комп’ютер.
<b>Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)</b>	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за таким співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• виконання письмової роботи –шпигунського досьє: 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів <b>50</b>.</li> </ul> <p>Шпигунське досьє – зібрання інформаційних матеріалів, що стосуються певної особи-шпигуна (на вільний вибір студента). Досьє повинне містити персонографічні дані і факти з життя, характерні особливості особи (загальні, фізичні, функціональні, психічні, інтелектуальні тощо), джерела інформації). Очікується, що роботи студентів будуть оригінальними, з дотриманням принципу академічної доброчесності. Студенти зобов’язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання письмової роботи, передбаченої курсом. <li>• семінарські заняття: 35% семестрової оцінки; максимальна кількість балів <b>35</b>.</li> <p>Семінарські заняття передбачають обговорення художніх фільмів на шпигунську тематику, а саме:</p> <p><i>Тема 1: “Код «Червоний»” (Red Joan, 2018)</i></p> <p><i>Тема 2: “Міст шпигунів” (Bridge of Spies, 2015)</i></p> <p><i>Тема 3: “Життя інших” (Das Leben der Anderen, 2006)</i></p> <p><i>Тема 4: “Код: Залізна кора” (The Courier, 2020)</i></p> </p>

	<p><i>Тема 5: “Шпигун, вийди геть!” (Tinker Tailor Soldier Spy, 2011)</i></p> <p><i>Тема 6: “Атентат. Осіннє вбивство у Мюнхені” (Assassination. An Autumn Murder in Munich, 1995)</i></p> <p><i>Тема 7: Фільм про шпигунів періоду “холодної війни” на вільний вибір студента.</i></p> <p><i>Тема 8: Фільм про шпигунів періоду “холодної війни” на вільний вибір студента.</i></p> <p>• присутність на семінарських заняттях: 15% семестрової оцінки; максимальна кількість балів <b>15</b>.</p> <p><b>Політика виставлення балів.</b> Оцінювання студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою – від “0” до “5”. При цьому обов’язково враховуються активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов’язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Підсумкова кількість балів за роботу студента на семінарських заняттях визначається як середнє арифметичне помножене на коефіцієнт 7.</p> <p>Підсумкова максимальна кількість балів <b>100</b>.</p>
<p><b>Питання до заліку чи екзамену.</b></p>	<p>Залік оформляється за результатами поточної успішності</p>
<p><b>Опитування</b></p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>